

Komşu Alanlara Ait Yeni Yayınlar: Toharca, Soğudca ve Süryanice Üzerine Yayınlar

Mehmet Ölmez*
(İstanbul-Türkiye)

Eski Uygurca çalışmalarında, özellikle metin yayımı ile söz varlığına ilişkin çalışmalarda Turfan ve Turfan çevresinde konuşulmuş, kayda geçirilmiş dillere ait yayınlar en önemli kaynaklardır. Bu dillerden ikisi Toharca ve Soğudcadır. Hristiyanlığa ait Soğudca metinlerden dolayı da üçüncü bir dil olarak Nesturî Hristiyanlara ait Süryanice metinler anılmalıdır. Son 20 yılda bu konuda çok çeşitli, zengin bir literatür ortaya konmuştur. Aşağıda konuyla ilgili yakın zamana ait yayınların seçilmiş listesini bulacaksınız. Konu gereği bir iki de biraz daha eskiye giden çalışmaya yer verilmiştir.

Toharcayla ilgili yayınlar:

Son 20 yıla kadar Toharcayla ilgili başvurabileceğimiz Toharca bir sözlük yoktu. Douglas Adams'ın ilk olarak 20 yıl kadar evvel yayımladığı Toharca B sözlüğünün güncellenmiş, yenilenmiş biçimi 2013'te yayımlandı. Toharca A'ya ait metinlerin sözlüğü ise J harfine kadar olmak üzere 2009'da yayımlandı. Yine bu dili anlamak, öğrenmek için çok yararlı, pratik bir el kitabı da 2008'de Georges-Jean Pinault tarafından yayımlandı.

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, olmez.mehmet@gmail.com; ORCID: 0000-0001-6422-954X.

- Adams, Douglas Q., 1999: *A Dictionary of Tocharian B*. Amsterdam– Atlanta, GA. (Leiden Studies in Indo-European. 10.).
- Adams, Douglas Q., 2013: *A Dictionary of Tocharian B Revised and Greatly Enlarged*. Amsterdam-New York: Editions Rodopi B. V.
- Carling, Gerd, Pinault, Goerges-Jean, Winter, Werner 2009: *Dictionary and Thesaurus of the Tocharian A Volume 1: A-J*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- Pinault, Georges-Jean, 2008: *Chrestomathie tokharienne. Textes et grammaire*. (Collection linguistique de la Société de Linguistique de Paris, 95). Leuven/Paris: Peeters.

Orta İnan Dilleri, Soğudca ve Süryaniceye İlişkin Yayınlar:

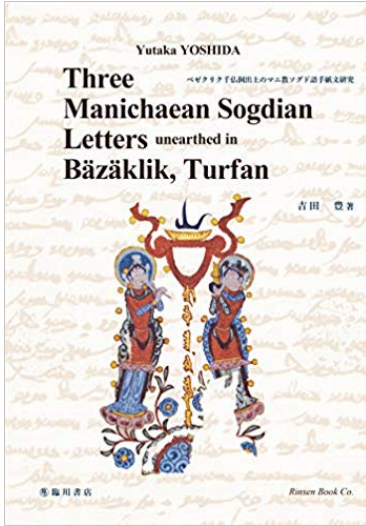
Genelde Eski Türkler, özelde de Uygurlar için Soğudca en önemli kültür dili olmuştur. Bunun en iyi belgeleri de I. Türk Kağanlığından (hem Doğu hem Batı) kalan Bugut ve Mongolküre yazıtlarıdır. Uygurların bozkırdan Turfan ve çevresine göçmeleriyle de bu ilişkiler daha da artmıştır. Bu sebeple İnan dillerine ve Süryaniceye ilişkin yayınlar Eski Türkçe çalışmalarında mutlaka el altında bulundurulması gereken çalışmalardır. Konuyla ilgili yakın döneme ait sözlük, el kitabı ve metin yayınlarından bazıları aşağıdadır. Yıllar önce Hamilton ve Sims-Williams'ın Fransızca hazırlamış oldukları (1990), Uygurca'yı çok yakından ilgilendiren çalışmanın İngilizce yayını (2015) özellikle anmaya değer. Konuyla ilgili en yeni yayın ise Yoshida'nın Bezeklikten bulunan Soğudca mektuplara ilişkin yayını olup Uygurca çalışmalarına önemli katkı sağlayacak türdendir.

- Benkato, Adam, 2018: *Studies on the Sogdian Epistolary Tradition*. Turnhout: Brepols. (Berliner Turfantexte 41).
- Durkin-Meisterernst, Desmond, 2004: *Dictionary of Manichaean Middle Persian and Parthian*. Turnhout: Brepols. (Corpus

- Fontium Manichaeorum. Dictionary of Manichaeae Texts. vol. III. Texts from Central Asia and China. Part 1).
- Durkin-Meisterernst, Desmond, 2014: *Grammatik des Westmitteliranischen (Parthisch und Mittelpersisch)*. Wien (Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse, Band: 850; Veröffentlichungen zur Iranistik, Band: 73; Grammatica Iranica, Band: 1)
- Gharib, B., 1995: *Sogdian Dictionary. Sogdian – Persian – English*. Tehran: Farhangian Publications.
- Hunter, Erica C.D., Coakley, J.F. 2017: *A Syriac Service-Book from Turfan. Museum für Asiatische Kunsts, Berlin MS MIK III 45*. Turnhout: Brepols. (Berliner Turfantexte 39).
- Leurini, Claudia, 2017: *Hymns in Honour of the Hierarchy and Community, Installation Hymns and Hymns in Honour of Church Leaders and Patrons. Middle Persian and Parthian Hymns in the Berlin Turfan Collection*. Turnhout: Brepols. (Berliner Turfantexte 40).
- Mikkelsen, G. B., 2006: *Dictionary of Manichaeae Texts. Volume III,4: Texts from Central Asia and China*. Turnhout: Brepols. Corpus Fontium Manichaeorum : Subsidia (SUB 5).
- Sims-Williams, Nicholas, 2016: *A Dictionary: Christian Sogdian, Syriac and English*. Wiesbaden: Reichert Verlag.
- Sims-Williams, Nicholas 2019: *An Ascetic Miscellany: The Christian Sogdian Manuscript E28*. Turnhout: Brepols. (Berliner Turfantexte 42).
- Sims-Williams, Nicholas, Durkin-Meisterernst, Desmond, 2012: *Dictionary of Manichaeae Sogdian and Bactrian*. Turnhout: Brepols. (Corpus Fontium Manichaeorum. Dictionary of Manichaeae Texts. vol. III. Texts from Central Asia and China. Part 2).
- Sims-Williams, Nicholas, Hamilton, James 2015: *Turco-Sogdian Documents from 9th-10th century Dunhuang*. London: School of Oriental and African Studies. (Corpus

Inscriptionum Iranicarum. Part II. Inscriptions of the Seleucid and Parthian periods and of Eastern Iran and Central Asia. Vol. III Sogdian). Şu çalışmanın İngilizce çevirisi: Sims-Williams, Nicholas, Hamilton, James 1990: *Documents turco-sogdiens du IXe-Xe siècle de Touen-houang*. London: School of Oriental and African Studies. (Corpus Inscriptionum Iranicarum. Part II. Inscriptions of the Seleucid

and Parthian periods and of Eastern Iran and Central Asia. Vol. III Sogdian).

Windfuhr, Gernot 2009: *The Iranian Languages*. London and New York: Routledge Taylor & Francis Group.

Yoshida, Yutaka 2019: *Three Manichaean Sogdian Letters unearthed in Bâzâklik, Turfan*. Kyoto: Rinsen Book Co.